

RELATIVITATEA EFECTELOR CONVENȚILOR

(Rezumatul tezei de doctorat)

CUPRINS.....	
ABREVIERI.....	
Prima parte.....	
Fundamentele principiului relativității efectelor convențiilor.....	
Capitolul I. Considerații generale	
Secțiunea 1. Originile principiului relativității efectelor convențiilor - res inter alios acta	
Secțiunea 2. Consacrarea pozitivă a principiului relativității efectelor convențiilor - res inter alios acta	
Capitolul II. Fundamentele principiului relativității efectelor convențiilor - res inter alios acta	
Secțiunea 1. Noțiunea principiului relativității efectelor convențiilor	
1. Percepția doctrinară română a principiului relativității efectelor convențiilor	
2. Percepția doctrinară străină a principiului relativității efectelor convențiilor	
3. Principiul relativității efectelor convențiilor reflectat în jurisprudență ...	
4. Diversitatea fundamentelor principiului relativității efectelor convențiilor - res inter alios acta	
Secțiunea 2. Semnificația principiului relativității efectelor convențiilor.....	
1. Semnificația sintagmei juridice <i>convenții</i> din cadrul art. 973 C. civ.....	
1.1. Sinonimia dintre <i>contract</i> și <i>convenție</i>	
1.2. Distincția dintre <i>convenție</i> și <i>obligație</i>	
1.3. Distincția dintre <i>convenții</i> și <i>alte acorduri de voință</i>	
2. Determinarea efectelor relative ale convențiilor.....	
2.1. Relativitatea efectelor convențiilor	
2.1.1. Semnificația noțiunilor efecte directe – efecte indirecte (interne și externe)	
2.1.2. Semnificația noțiunilor efectul relativ al contractului – efectul relativ al obligației	
2.1.3. Distincția dintre efecte obligatorii – efecte obligaționale.....	

- 2.1.4. Distincția dintre efecte obligatorii – efecte non-obligatorii.....
- 3. Opozabilitatea convențiilor.....
- 4. Eficacitatea convențiilor.....
- 5. Extinderea efectelor obligatorii ale convențiilor.....
- 6. Semnificația expresiilor *n-au efecte* și *decât* din cadrul art. 973 C. civ.....
- 7. Concluzii.....

Secțiunea 3. Relativitatea judecăților

Capitolul III. Părțile și terții în materia relativității efectelor convențiilor

Secțiunea 1. Considerații generale

Secțiunea 2. Părțile

Secțiunea 3. Terții

Secțiunea 4. Avânzii-cauză

- 1. Succesorii universali și succesorii cu titlu universal.....
- 2. Succesorii cu titlu particular.....
- 3. Creditorii chirografari

Secțiunea 5. Reprezentarea

- 1. Definirea noțiunii de reprezentare.....
 - 1.1. Sediul materiei
 - 1.2. Aspecte de drept comparat
 - 2. Condițiile de validitate ale reprezentării
 - 2.1. Condiții generale
 - 2.2. Condiții specifice
 - 2.2.1. Existența unei puteri de a reprezenta
 - 2.2.2. Existența voinței de a reprezenta
 - 2.2.3. Exprimarea voinței valabile, libere și neviciate a reprezentantului
- 3. Formele reprezentării.....
 - 3.1. Criterii propuse în literatura juridică.....
 - 3.2. Reprezentarea legală și reprezentarea convențională
 - 3.3. Reprezentarea generală și reprezentarea specială.....
 - 3.4. Reprezentarea perfectă și reprezentarea imperfectă
 - 3.5. Reprezentarea voluntară și reprezentarea obligatorie.....
 - 3.6. Reprezentarea de drept privat și reprezentarea de drept public
 - 4. Efectele reprezentării
 - 4.1. Principiile reprezentării
 - 4.2. Limitele reprezentării
 - 4.2.1. Contractul cu sine însuși
 - 4.2.2. Ratificarea.....

- 4.2.3. Reprezentarea aparentă
- 4.2.4. Reprezentarea frauduloasă
- 5. Reprezentarea – excepție aparentă de la principiul relativității efectelor convențiilor
- 6. Dovada în materia reprezentării
- 7. Încetarea reprezentării
- 8. Natura juridică a reprezentării.....

Secțiunea 6. Concluzii.....

Partea a doua.....

Limitele principiului relativității efectelor convențiilor.....

Capitolul I. Excepțiile active de la *res inter alios acta*

Secțiunea 1. Stipulația pentru altul.....

- 1. Noțiunea stipulației pentru altul
- 2. Natura juridică a stipulației pentru altul
- 3. Stipulația pentru altul în legislațiile străine
- 3.1. Reglementarea stipulației pentru altul în dreptul francez
- 3.2. Reglementarea stipulației pentru altul în dreptul elvețian
- 3.3. Reglementarea stipulației pentru altul în dreptul italian
- 3.4. Reglementarea stipulației pentru altul în dreptul belgian
- 3.5. Reglementarea stipulației pentru altul în dreptul german
- 3.6. Reglementarea stipulației pentru altul în Codul civil al Provinciei Québec, Canada.....
- 3.7. Reglementarea stipulației pentru altul în Codul civil al Statului Louisiana (USA)
- 4. Condițiile de validitate ale stipulației pentru altul
- 4.1. Preliminarii
- 4.2. Voința de a stipula în folosul unei terțe persoane.....
- 4.3. Terțul beneficiar să fie determinat sau cel puțin determinabil
- 4.4. Acceptarea stipulației pentru altul de către terțul beneficiar.....
- 4.5. Alte condiții.....
- 5. Efectele stipulației pentru altul
- 5.1. Efectele stipulației pentru altul în raporturile dintre stipulant și promitent.....
- 5.2. Efectele stipulației pentru altul în raporturile dintre promitent și terțul beneficiar
- 5.3. Efectele stipulației pentru altul în raporturile dintre stipulant și terțul beneficiar
- 6. Delimitarea stipulației pentru altul de alte mecanisme juridice
- 6.1. Stipulația pentru altul și cesiunea de creanță.....
- 6.2. Stipulația pentru altul și gestiunea de afaceri
- 6.3. Stipulația pentru altul și promisiunea pentru altul.....
- 6.4. Stipulația pentru altul și reprezentarea.....

6.5. Stipulația pentru altul și cesiunea de datorie	
6.6. Stipulația pentru altul și delegația de plată.....	
6.7. Stipulația pentru altul și contractul de transport	
7. Aplicații practice ale stipulației pentru altul.....	
7.1. Stipulația pentru altul în contractul de rentă viageră	
7.2. Stipulația pentru altul în cazul donației sau legatului cu sarcini	
7.3. Stipulația pentru altul în contractul de asigurare	
8. Concluzii	

Secțiunea 2. Acțiunile directe

1. Preliminarii	
1.1. Definițiile acțiunii directe reflectate în doctrina română.....	
1.2. Analiza definițiilor propuse de doctrina română.....	
1.3. Definițiile acțiunii directe reflectate în doctrina străină	
2. Aplicații ale acțiunii directe.....	
2.1. Aplicațiile acțiunii directe în dreptul pozitiv român	
2.2. Aplicațiile acțiunii directe în dreptul pozitiv francez.....	
2.3. Aplicațiile acțiunii directe în legislațiile altor state.....	
3. Natura juridică a acțiunii directe.....	
3.1. Acțiunea directă și gestiunea de afaceri.....	
3.2. Acțiunea directă și privilegiu	
3.3. Acțiunea directă și îmbogățirea fără justă cauză.....	
3.4. Acțiunea directă și reprezentarea.....	
3.5. Acțiunea directă și delegația.....	
3.6. Acțiunea directă și cesiunea de creanță	
3.7. Acțiunea directă și stipulația pentru altul	
4. Acțiunile directe și relativitatea convențională	
5. Concluzii	

Secțiunea 3. Contractul colectiv de muncă – formă a convențiilor colective

1. Noțiune	
2. Actele juridice colective.....	
2.1. Actele juridice unilaterale colective	
2.2. Convențiile colective.....	
3. Contractul colectiv de muncă și relativitatea convențională.....	

Capitolul II. Excepțiile aparente de la *res inter alios acta*

Secțiunea 1. Avânzii-cauză și relativitatea convențională

1. Noțiune	
2. Efectele convențiilor față de succesorii universali și succesorii cu titlu universal	
3. Efectele convențiilor față de succesorii cu titlu particular	
4. Efectele convențiilor față de creditorii chirografari	

Secțiunea 2. Promisiunea pentru altul.....

1. Noțiuni.....
 - 1.1. Reglementarea promisiunii pentru altul în legislațiile străine
 - 1.2. Definițiile promisiunii pentru altul în doctrina română.....
 - 1.3. Precizări cu privire la definițiile promisiunii pentru altul surprinse în doctrina română.....
 - 1.4. Definițiile promisiunii pentru altul în doctrina străină
 2. Caracterele juridice ale primisiunii pentru altul
 3. Aplicațiile promisiunii pentru altul
 4. Efectele promisiunii pentru altul.....
 - 4.1. Acordul între promitent și creditor
 - 4.2. Decizia terțului.....
 - 4.2.1. Terțul încheie sau ratifică actul promis.....
 - 4.2.2. Terțul refuză să se angajeze.....
 5. Deosebiri între promisiunea pentru altul și alte operații juridice
 - 5.1. Deosebiri între promisiunea pentru altul și stipulația pentru altul
 - 5.2. Deosebiri între promisiunea pentru altul și reprezentarea convențională
 - 5.3. Deosebiri între promisiunea pentru altul și promisiunea de contract
 - 5.4. Deosebiri între promisiunea pentru altul și promisiunea publică de recompensă.....
 - 5.5. Deosebiri între promisiunea pentru altul și promisiunea de bune oficii.....
 - 5.6. Deosebiri între promisiunea pentru altul și fidejusiune
6. Natura juridică a promisiunii pentru altul
 7. Concluzii

Secțiunea 3. Simulația.....

1. Noțiuni.....
 - 1.1. Consacrarea pozitivă a simulației
2. Natura juridică a simulației.....
3. Elementele esențiale ale simulației
- 3.1. Preliminarii
- 3.2. Ansamblu complex de acte juridice.....
 - 3.2.1. Actul public
 - 3.2.2. Actul secret.....
- 3.3. Voința de a simula.....
- 3.4. Necesitatea ca actul secret să fie anterior sau concomitent cu actul public
- 3.5. Alte elemente
- 3.5.1. Actul real să fie secret.....
- 3.5.2. Neconcordanța intenționată între voința reală și voința declarată.....
- 3.5.3. Identitatea părților și a obiectului în caz de simulație

4. Caracterele simulației	
4.1. Simulația în actele juridice unilaterale	
5. Formele simulației	
5.1. Fictivitatea.....	
5.2. Deghizarea	
5.3. Interpunerea de persoane	
5.3.1. Simulația prin interpunerea de persoane și mandatul fără reprezentare.....	
6. Limitele simulației.....	
6.1. Limite externe	
6.2. Limite interne.....	
6.2.1. Simulația ilicită.....	
7. Efectele simulației	
7.1. Efectele simulației între părți.....	
7.2. Efectele simulației față de terți	
7.3. Efectele simulației în raporturile dintre terți	
8. Delimitarea simulației față de alte categorii juridice	
8.1. Simulația și rezerva mentală.....	
8.2. Simulația și eroarea	
8.3. Simulația și dolul.....	
8.4. Simulația și infracțiunea de fals.....	
Concluzii generale	
BIBLIOGRAFIE	

Art. 973 din Codul civil român consacră principiul relativității convențiilor în următorii termeni: „Convențiile n-au efecte decât între părțile contractante”.

În materie de contract putem distinge două tipuri de persoane: pe de o parte, părțile contractante care sunt legate între ele datorită propriei voințe, iar pe de altă parte, terții absoluți care rămân străini de cercul contractual și de efectele obligatorii. Față de această, regula relativității joacă un rol decisiv: terții nu sunt nici creditori, nici debitori ai obligației contractuale.

Principiul relativității convențiilor vrea să spună într-un mod simplu că terții nu pot deveni creditori sau debitori într-un contract la care nu au fost părți. Dar, privit ca realitate juridică, contractul poate deveni opozabil terților, în ciuda efectului relativ. Opozabilitatea nu va crea vreo obligație contractuală în sarcina terților, cum nu le va conferi nici drepturi de aceeași natură, dar nu le va permite să ignore contractul, ca și cum nu ar exista. Astfel, putem spune că efectele și opozabilitatea unei convenții sunt două lucruri diferite, ce va permite a distinge între consecințele neexecutării unui contract față de părți sau față de terți.

Tradiția care înconjoară ca o aură principiul relativității constituie un factor de stabilitate. Dar această tradiție nu este suficientă pentru a asigura în continuare un fundament stabil, având în vedere că dreptul pozitiv a multiplicat în ultimul timp situațiile derogatorii prin care se înlătură această regulă. Aceste situații, dintr-un anumit punct de vedere, ridică întrebarea dacă nu cumva distrug regula?

Este necesar să descoperim sensul exact al articolului 973 C. civ. rom. conservat de doctrină și jurisprudență, pentru a ne permite să măsurăm inovațiile în interpretarea textului care rezultă din aplicarea metodei evolutive de interpretare a textelor legale.

Originile principiului relativității efectelor convențiilor - *res inter alios acta*

Izvorul regulii *res inter alios acta* îl reprezintă tehnica juridică din dreptul roman. Fără a se putea contesta faptul că dreptul roman este cel care a pregătit terenul pentru principiul relativității contractelor, considerăm că relativitatea contractelor nu putea să nu fie cunoscută dreptului roman. Relativitatea judecăților - *inter alios acta vel iudicata aliis non nocere* (conținută de Codul Justinian) se fundamentează pe relativitatea contractelor – *res inter alios acta*. Efectele judecăților, în general, erau declarative, adică recunoșteau în favoarea unei părți existența unui drept anterior (ce era contestat de adversar), drept ce nu putea decât să fie fondat pe un act juridic, anterior hotărârii. Dacă se admitea că efectele hotărârilor erau relative, nu se poate ca efectele actului, care este la origine, să nu fie tot relative.

Forma contemporană a principiului efectului relativ al contractelor se datorează lui Pothier, sub pana căruia efectele unui contract nu pot logic ajunge decât la părți: „une convention n`a d`effet qu`à l`égard des choses qui ont fait l`objet de la convention, et seulement entre les parties contractantes. L`obligation qui naît des conventions, et le droit qui en résulte étant formés par le consentement et le concours de volontés des parties, elle ne peut obliger un tiers, ni donner de droit à un tiers, dont la volonté n`a pas concouru à former la convention”.

Adagiul nu se găsește scris în nici un text al epocii clasice romane, deși într-o rubrică dintr-un titlu al Codului Justinian apare textul cu privire la judecăți: *inter alios acta vel iudicata aliis non nocere*.

Fundamentele principiului relativității efectelor convențiilor - *res inter alios acta*

Consacrarea pozitivă a principiului relativității în corpul Codului civil român de la 1865 nu a întâmpinat nici o reacție negativă, doctrina vremii cantonându-și eforturile spre o cât mai clară determinare a sensurilor și fundamentelor acestuia. Forma literară originală a textului art. 973 C. civ. nu a fost alterată în toată această perioadă. Astfel că în prezent putem constata că principiul relativității efectelor convențiilor consacrat legal în art. 973 C. civ. se impune și prin forța tradiției.

Un principiu este înainte de toate o regulă abstractă, cadru intelectual ce rămâne util dacă oferă un model de referință. Cu privire la principiul relativității observăm un oarecare conservatorism din partea doctrinei române în ceea ce privește fundamentarea sa juridică. În majoritatea ei covârșitoare, doctrina română îl prezintă ca o consecință a autonomiei de voință. *Statusul quo* este așa de puternic încât unii autori nici nu mai simt nevoia să justifice existența principiului. Un posibil răspuns poate fi găsit în ideea că dacă nu se încearcă nevoia de a justifica expres principiul, acest lucru permite presupunerea că el este în același timp profund justificat. Este atât de natural că nu are nevoie de justificare.

Filozofia **autonomiei de voință** care stă la fundamentul relativității efectelor convențiilor limitează categoria persoanele care pot fi atinse de efectele actelor juridice civile; persoanele care pot fi atinse în sfera lor juridică sunt doar părțile contractante și orice extindere a efectelor actelor încheiate dincolo de cercul părților contractante se poate prezenta doar ca excepție a cărei justificare trebuie apoi fundamentată. Dacă se dorește să se extindă efectele contractelor dincolo de cercul părților contractante, atunci trebuie căutate noi fundamente juridice (de exemplu, se dorește să se dea o interpretare nouă noțiunilor de *parte* și *terți*. Dar pentru a da o nouă interpretare acestor noțiuni trebuie să se respecte fundamentul principiului. Ori dacă aceasta rămâne în continuare *voința* orice încercare este sortită eșecului).

Actul juridic fiind esențialmente voluntar, este obligatoriu numai pentru cei care și-au dat consimțământul. Efectele unui contract se produc față de acele persoane care, prin manifestarea lor de voință, l-au creat, modificat sau stins. Pentru că el își trage forța din voința contractanților, este natural ca el să producă efectele obligatorii față de părțile care au vrut aceste efecte, iar aceste efecte nu pot atinge terții, care prin ipoteză, nu le-au vrut. Relativitatea efectului obligatoriu este în armonie cu doctrina individualistă a autonomiei de voință. Contractul nu poate crea obligații pentru terți, așa cum anumite voințe particulare nu pot comanda altor voințe particulare.

Libertatea contractuală poate fi privită ca o componentă a libertății individuale, ca un drept subiectiv de a contracta în conformitate cu dreptul pozitiv și în limitele prevăzute de acesta. Din principiul libertății contractuale se poate deduce că efectele contractului se produc numai între părțile contractante și succesorii lor. Terții care sunt străini de încheierea contractului trebuie să fie străini și de efectele sale – *res inter alios* (cu excepția dedusă din stipulația pentru altul, când un contract va produce efecte și față de terțul beneficiar).

Principiul relativității este consecința principiului **independenței indivizilor**, unii prin raportare față de alții; dacă un terț ar putea fi obligat prin voința altor persoane s-ar aduce atingere independenței patrimoniale a persoanelor.

Declinul contemporan al autonomiei de voință a micșorat rolul decisiv al voinței în materie de contracte. Pe acest fundal, partizanii teoriei pozitivismului juridic consideră că contractul este obligatoriu în măsura în care dreptul obiectiv îl admite; legea este cea care atribuie contractului forța obligatorie; contractul este obligatoriu nu pentru că voințele au vrut, ci pentru că legea a abilitat acordul de voințe să producă efecte de drept. Puterea recunoscută voințelor individuale nu este originară, ci derivată.

Salvând ideea că principiul relativității este aplicabil doar creanțelor, se consideră că principiul relativității a fost absorbit, conceptual și tehnic, de **forța obligatorie a contractului** – *pacta sunt servanda*. Regula *res inter alios* nu este decât o fațetă a principiului *pacta sunt servanda*, care proclamă că efectele obligatorii ale contractului sunt legea părților și numai a părților, care au încheiat contractul. Regula nu mai este un principiu general al actului juridic, cât o regulă a raportului obligațional civil, fiind absorbit conceptual de forța obligatorie a contractului. Chiar dacă nu ar fi fost consacrată legal, regula relativității ar fi putut fi dedusă din principiul forței obligatorii a contractului.

Principiul *pacta sunt servanda* poate fi limitat doar la părți: contractul are forță de lege între părți. Ar fi de preferat noțiunea simplă de *parte*, în loc de *parte contractantă*, înțelegând aici că poate fi vorba și despre persoane care pot veni mai târziu în cercul părților și care vor putea beneficia de toate prerogativele specifice părților. Eventuala repetiție sau suprapunere cu principiul *pacta sunt servanda* ar putea fi înlăturată dacă s-ar prevedea că convențiile se leagă între părți, iar în cazurile prevăzute de lege, efectele se pot extinde și față de terți.

Plecând de la premisa că orice contract este un instrument ce asigură schimburile economice (o parte plătește și obține ceva în contraprestație; terții nu plătesc și nu execută nimic), se consideră că principiul **justiției comutative** va impune egalitatea între schimburi și va restabili echilibrul între patrimonii: este just ca beneficiul contractului să fie rezervat juridic celui care merită. Contractul este obligatoriu pentru că legislatorul a vrut să dea un instrument prin care să se realizeze justiția comutativă și să asigure previziunea contractuală. Se consideră că autonomia de voință are o natură neutră ce nu permite acordarea forței obligatorii. Nu se mai susține o libertate contractuală absolută și un consensualism fără limite. Contractul este obligatoriu pentru că legislatorul a dorit. Cu toate acestea, voința rămâne un element esențial constitutiv al contractului. Contractul rămâne o procedură specială de creare a efectelor juridice, dar care se creează grație dreptului obiectiv.

Securitatea juridică poate fi înțeleasă ca nevoia juridică elementară ce implică o garanție, o protecție ce tinde să excludă din câmpul juridic riscul incertitudinii sau schimbarea brutală. În această concepție, principiul relativității permite să se asigure în mod pasiv, securitatea terților, și activ, securitatea creditorilor. Extinderea efectelor obligatorii asupra altor persoane se va face din motive de securitate și previzibilitate. Această concepție ar putea justifica practica judiciară de a acorda acțiuni directe în plată de fiecare dată când interesele creditorilor sunt legitime (de exemplu submandatarul, locatarul, beneficiarul lucrării).

Considerăm că acordarea unor puteri normative delegate contractanților trebuie măsurată. Va trebui observat în ce măsură dreptul pozitiv oferă soluții în vederea rezolvărilor conflictelor între normele private a căror subiecți pot aparține unor state diferite.

În ceea ce ne privește, considerăm că intervenția legiuitorului, considerată ca atentat la autonomia de voință, poate fi pusă într-o lumină pozitivă, în sensul în care se dorește doar restaurarea echilibrului între părțile contractante. Pe această analiză, tezele intervenționiste pot pleca de la ideea că părțile nu se mai află pe picior de egalitate (dreptul muncii, dreptul consumatorilor, dreptul asigurărilor, în care una dintre părți s-a profesionalizat foarte mult), și este necesar ca echilibrul să fie restabilit și a face ca partea mai slabă să dobândească o poziție mai avantajoasă. Intervențiile legiuitorului au drept scop doar restabilirea echilibrului între părți. Astfel înțeleasă, teoria autonomiei de voință își păstrează actualitatea.

Semnificația principiului relativității efectelor convențiilor

Convențiile, expresia libertății individuale, au efecte între părți și creează raporturi de drept doar între ei. Codul civil român indică în art. 969 alin. 1 că convențiile au putere de lege între părțile contractante. Principiul autonomiei de voință conferă contractului o forță pe care art. 969 alin. 1 C. civ. o asimilează cu cea a legii, forță ce rareori este contrazisă. Această interpretare este confirmată prin articolul 973 C. civ. care dispune că convențiile produc efecte numai între părțile contractante. Articolul se erijează în principiul relativității efectelor convențiilor, ce constituie unul din principiile fundamentale ale actului juridic, și semnifică faptul că o voință nu poate produce efecte decât față de cel care a exprimat-o. Un terț nu poate fi ținut de o obligație în virtutea unui acord între alte două persoane, cum tot așa același terț nu poate pretinde eficacitatea acelei legături obligatorii. Contractul își va produce efectele obligatorii doar față de persoanele care sunt părți.

Consacrarea legală a principiului relativității a avut în vedere noțiunea de **contract**: „*Contractele* n-au efecte decât între părțile contractante” (art. 973 C. civ. rom.). Chiar dacă textul folosește *in terminis* noțiunea de *contract* se consideră că principiul relativității este aplicabil deopotrivă atât efectelor generate de convenții, dar și efectelor actelor juridice unilaterale.

Convențiile sunt acorduri destinate să producă efecte de drept. Principiul relativității nu poate acoperi toate efectele pe care o convenție le poate genera: anumite efecte se vor supune principiului, iar anumite efecte vor scăpa principiului. Principiul relativității se preocupă de efectele obligatorii ale convențiilor. Efectele contractului sunt rezultatul activității părților.

Art. 973 C. civ. prezintă relația în sens negativ. O asemenea prezentare poate avea un sens doar dacă se raportează la alte reguli care acordă contractului anumite puteri. Ori art. 969 alin. 1 C. civ. arată că acestea au putere numai între părți. Deci, forța obligatorie a contractului este relativă. Efectele între părți sunt denumite **efecte interne** ale contractelor, iar efectele față de terți sunt denumite **efecte externe** ale contractelor. Efectele interne se supun principiului relativității, iar efectele externe opozabilității.

Efectele contractului pot consta în crearea de obligații, în timp ce efectele obligațiilor vor consta în dreptul creditorului de a primi prestația asumată de debitor, respectiv îndatorirea debitorului de a îndeplini prestația asumată. Considerăm că efectul relativ al contractului precede efectul relativ al obligației. Conform efectului relativ al contractului, obligațiile sunt create doar între părțile contractante, în favoarea și în

sarcina părților; iar conform efectului relativ al obligației, doar părțile pot pretinde, respectiv pot executa prestația convenită.

Se poate spune că relativitatea convenției este o problemă de putere: să transfere un drept ce aparține altuia sau să reprezinti o persoană ori să impui o obligație altei persoane, este imposibil fără puterea din partea persoanei titulare.

Se consideră că efectul obligatoriu al convențiilor trebuie distins foarte clar de obligațiile pe care convențiile le pot da naștere. Această teorie permite decelarea între sursa actului și efectele acestuia. Conținutul obligațional se referă la faptul că contractul creează obligații, iar conținutul obligatoriu (forța obligatorie) se referă la legătura juridică născută de contract și care obligă părțile. Contractul are un caracter normativ sau normator comparabil cu cel al legii. În absența conținutului obligațional, forța obligatorie se prezintă în forma ei pură. În prezența conținutului obligațional, forța obligatorie se prezintă în spatele planului cu privire la obligaționalul normei contractuale.

Astfel spus, în spatele contractului trebuie să vedem obligația de a respecta contractul – efectul obligatoriu. Se constată că efectul obligatoriu al convențiilor se poate impune și persoanelor care sunt străine de acordul de voințe. Această excepție de la regula potrivit căreia convențiile nu vatămă și nici nu profită terților rezultă din diferența între efectul normativ al convenției, care în fapt este o veritabilă regulă de drept și în acest sens este opozabilă *erga omnes*, și efectul obligațional al convenției, care ține o persoană debitor sau creditor al unei prestații ce nu poate fi acordată decât persoanelor ce și-au dat consimțământul la constituirea unei asemenea calități. Dacă acest efect *erga omnes* este susceptibil de a leza drepturile unui terț, terțul va putea lua atitudine opunându-se, fapt ce poate atrage răspunderea delictuală a părților.

Teoria efectului normativ al convențiilor comportă considerarea convențiilor nu numai ca și creatoare de drepturi subiective, dar și creatoare de drept. Regula art. 969 C. civ. rom. constrânge părțile la a executa obligațiile pe care ele le-au angajat prin acordul lor de voință, dar, în primul rând, impune respectul normelor pe care ele le-au creat.

Considerăm că crearea unui raport de obligații între părți nu absoarbe în integralitate efectele convențiilor. Concepția urmărește să distingă între efectele obligațiilor prevăzute de contract de efectele actului juridic care îi este sursa. Concepția invită de a respecta normele născute din convenție independent de conținutul lor obligațional, iar pe de altă parte, concepția normativistă ar permite, în ceea ce ne privește, de a remedia ineficacitatea negocierilor, care până acum rămân în afara conținutului obligațional și care le privează de forța obligatorie.

Efectul obligațional al contractului este de a genera drepturi și obligații, iar acest efect este considerat relativ, deoarece contractul nu generează aceste drepturi și obligații decât în favoarea, respectiv în sarcina, părților sale. Dar, puterea normativă este limitată la părțile contractului. Art. 969 alin. 1 C. civ. nu vizează decât părțile contractante: „Convențiile legal făcute au putere de lege *între* părțile contractante”, iar art. 973 C. civ. are ca obiectiv protecția terților contra efectelor obligatorii ale contractului (o extindere a puterii normative și față de terți ar putea ridica probleme în ceea ce privește rezolvarea conflictului de norme private).

Considerăm că domeniul principiului relativității îl reprezintă efectele obligatorii. Proiectul de reformă a Cărții a III-a din Codul civil francez cu privire la contracte sau obligații convenționale în general (*denumit și Proiectul Catala*) din 2005 prevede în art.

1165 că: „Les conventions *ne lient* que les parties contractantes; elles n’ont d’effet à l’égard des tiers que dans les cas et limites ci-après expliquées”. Observăm că redactorii Proiectului au înlocuit termenul de „efecte” cu termenul „*a lega*”: în Codul civil francez convențiile *au efecte* între părți, în timp ce în *Proiect* s-a prevăzut că convențiile *se leagă* între părți, iar dacă o convenție nu putea profita sau dăuna decât în cazul prevăzut de art. 1121 C. civ. fr., sintagma a fost înlocuit cu teza potrivit căreia convențiile au efecte față de terți în cazurile prevăzute.

Atâta vreme cât convențiile se leagă între părți, este lesne de înțeles că efectele se vor produce între părți. Dar nu credem că este doar o schimbare de terminologie: prin sintagma *a lega* se poate înțelege că o convenție nu poate obliga decât părțile contractante; doar cei care își exprimă voința sunt legați prin cuvântul dat. Producerea efectelor va fi relativă; adică efectele se vor produce față de terți doar în condițiile legii. Aceasta înseamnă că, în principiu, efectele se produc între părți: una din tezele principiului relativității efectelor potrivit căreia efectele se produc doar între părți a fost păstrată, dar care poate fi dedusă din ideea că dacă efectele se produc față de terți doar atunci când se prevede în mod expres, adică prin excepție de la regula potrivit căreia efectele se produc între părți. Cu atât mai mult cu cât actele juridice sunt acte de voință destinate să producă efecte de drept (art. 1101-1 din Proiectul Catala). Iar aceste efecte se vor produce doar între cei care sunt legați prin convenție, adică între părți.

Considerăm că maniera la care ne invită Proiectul francez de a reflecta principiul relativității este corectă și poate fi avută în vedere cu ocazia adoptării Proiectului Noului Cod civil român.

Opozabilitatea convențiilor

Părțile unei convenții doresc să se asigure de maximum de amploare și de propagare a rezultatelor actelor juridice. Terții, pe de altă parte, doresc să se pună la adăpost de efectele convențiilor și nu tolerează nici o atingere a libertății lor. Distincția noțiunilor efect obligatoriu și opozabilitate permite a arbitra acest conflict: efectul obligatoriu nu atinge terții, libertatea lor este salvată, dar opozabilitatea există *erga omnes* și asigură respectul caracterului social al drepturilor. Articolul 973 C. civ. rom. (art. 1165 C. civ. fr.) chiar dacă este martorul unei concepții individualiste a dreptului obligațiilor, el nu se opune ca actul să fie în același timp un fapt social opozabil *erga omnes*.

Cu toate că opozabilitatea actelor juridice convenționale nu este consacrată prin nicio dispoziție legală cu caracter general, ea este unanim acceptată de către doctrină. Redactorii Codului civil nu au fost preocupați de acest raționament al contractului; dar este suficient să constatăm că, pentru a-l legitima, textul art. 973 C. civ. nu se opune.

Opozabilitatea nu este o excepție de la principiul relativității: efectul obligatoriu nu atinge terții, libertatea lor este intactă, dar asigură respectul caracterului social al drepturilor. În raporturile cu terții, opozabilitatea nu implică efectele, deoarece față de terți actul juridic nu stabilește drepturi și obligații determinate, ci doar îndatorirea generală de a respecta situațiile juridice create prin actul respectiv. Un terț este ținut să respecte obligațiile asumate de părți sub sancțiunea angajării răspunderii sale delictuale. Această răspundere nu își găsește sursa în contract, ci în culpa pe care a comis-o când nu a respectat un drept de a cărui existență a avut cunoștință grație încheierii contractului.

Așadar, se poate interpreta că principiul relativității contractelor la momentul încheierii contractului, interzice părților de a supune terții raportului contractual, iar la momentul executării, interzice terților de a putea cere executarea contractului, domeniu rezervat exclusiv părților. În schimb, principiul nu se va aplica în caz de neexecutare. Dacă terții vor suferi un prejudiciu în legătură directă cu o neexecutare defectuoasă a contractului, atunci ei vor putea pretinde repararea prejudiciului fără a mai fi nevoiți să dovedească o culpă în afara contractului.

Contractul nu mai poate fi înțeles doar ca un element izolat, rodul voințelor care îl formează, ci poate fi privit și ca un element care se integrează în ordinea juridică. Ca toate fenomenele, contractul este și un fapt social. Opozabilitatea contractului procedează la diferențierea dintre efectul obligatoriu al contractului, strict limitat la părțile sale, și situația juridică născută de contract, opozabilă terților. Dacă principiul efectului relativ al contractului exonerează terții de obligația de a suporta drepturile și obligațiile contractuale, opozabilitatea naște obligația terților de a respecta situația juridică creată. Existența contractului, conținutul, executarea sau neexecutarea contractului și care pot avea consecințe pentru terți sunt explicate prin conceptul de opozabilitate. Convențiile vor fi opozabile terților, subliniindu-se dublul sens în care opozabilitatea le poate profita, adică să le respecte sau să se prevaleze de ele, fără a avea dreptul de a cere executarea lor. S-ar putea consacra opozabilitatea față de terți a convențiilor și nu a efectelor, adică s-ar opera distingerea între efectul obligatoriu și opozabilitatea convenției.

Fără-ndoială că între relativitatea efectului obligatoriu și opozabilitate există paliere în care cele două principii se apropie: unul dintre ele este chiar scopul urmărit, adică protecția terților – terții sunt toți acei care nu au încheiat contractul, personal sau prin reprezentant, și care nu pot fi ajunși de efectul obligatoriu. Relativitatea contractului nu îi obligă, dar situația juridică creată le poate profita, mecanism care prin natura lui este străin de principiul efectului relativ al contractului.

De multe ori opozabilitatea este explicată prin trimitere la noțiunea de fapt juridic: contractul există ca un fapt juridic pentru terți. Acest fapt juridic poate produce efecte față de terți, în sensul că vor avea îndatorirea să respecte situația juridică generată de acel fapt juridic. În ceea ce ne privește, considerăm că nu trebuie pierdut din vedere că faptul juridic poate produce efecte juridice doar dacă un text de lege prevede acest lucru. Deci, din acest punct de vedere, opozabilitatea contractului va putea produce efecte juridice doar dacă putem identifica acele texte care prevăd producerea acelor efecte.

Unii autori înclină spre teoria puterii normativiste a contractului, care poate explica opozabilitatea contractului: contractul cuprinde el însuși o regulă, astfel că nu mai suntem nevoiți să identificăm acea regulă de drept care să prevadă opozabilitatea; prin simplu fapt al încheierii contractului, se naște o regulă privată care poate impune, ea însăși, respectul față de terți.

Considerăm că art. 973 C. civ. contribuie la o dublă protecție: pe de o parte, el protejează terții împiedicând să fie ținuți de obligații pe care nu le-au contractat, iar pe de altă parte, protejează chiar părțile de o eventuală imixtiune a terților în sfera lor contractuală. Principiul relativității ar putea rămâne ca o limitare a puterii obligatorii între părți și s-ar putea continua cu ideea că efectele se produc și față de terți, în cazurile prevăzute de lege.

Eficacitate convențiilor

Eficacitatea convențiilor privește raporturile juridice dintre părți. Prin ineficacitatea convențiilor putem înțelege toate acele situații în care, din diferite cauze, un act juridic nu-și produce efectele, totale sau parțiale, definitive ori vremelnice între părți. Eficacitatea convențiilor trebuie să fie distinsă de validitatea convențiilor: validitatea convențiilor presupune îndeplinirea condițiilor prestabilite de lege pentru o existență valabilă, care va potența ulterior eficacitatea convenției propriu-zise. Eficacitatea relativității contractului se traduce prin efectul obligatoriu între părțile raportului juridic. Conform principiului relativității, terții nu sunt obligați să suporte efecte directe ale contractului. Atâta vreme cât convențiile se leagă între părți, este lesne de înțeles că efectele se vor produce între părți.

Eficacitatea poate fi tratată atât prin prisma relativității, cât și prin prisma opozabilității. Doctrina prezintă eficacitatea convențiilor doar prin prisma relativității, în sensul că o convenție va crea drepturi și va produce obligații și nu va lega terții. Dar, considerăm că se poate prezenta eficacitatea convențiilor și prin prisma opozabilității.

Într-un sens larg, prin ineficacitatea actelor juridice se poate înțelege toate acele cauze care împiedică, restrâng sau tulbură producerea normală a efectelor actelor juridice, act juridic care este valabil. Dacă ineficacitatea privește raporturile juridice între părți, inopozabilitatea privește efectele juridice față de terți ale convenției generate de părți. Într-un sens general, inopozabilitatea este prezentată ca ineficacitatea unui act față de terți, ce permite acestora să-i conteste existența și să-i ignore efectele, ce nu țin cont de faptul că terțul, străin de act, nu este direct obligat de acesta (consecința efectului relativ), datorită faptului că actul nu îndeplinește una din condițiile prin care se poate integra în ordinea juridică.

Inopozabilitatea nu este chiar opusul opozabilității contractului. Chiar și inopozabil, contractul continuă să existe, însă este inapt să producă anumite efecte determinate față de terți. Termenul de inopozabilitate apare, de exemplu, în construcția acțiunii pauliene, unde semnifică faptul că actul prin care debitorul își diminuează patrimoniul nu produce efectul translativ față de creditor, sau în cazul vânzării bunului altuia, unde contractul de vânzare nu este obligatoriu pentru terțul proprietar, pentru că nici un text nu permite a dispune de drepturile altuia.

Inopozabilitatea este tratată prin prisma relativității efectelor contractelor: părțile nu vor putea invoca față de terți efectele produse între ele de actul ce se declară inopozabil. Pentru terți situația juridică va rămâne neschimbată, ca și cum actul nu ar exista. Regimul juridic al inopozabilității este reflectat cel mai bine de mecanismul simulației: actul secret este inopozabil terților. Între părți actul secret continuă să producă efecte, dar nu va putea fi opus terților. Actul secret este eficace față de părți, dar este inopozabil față de terți. Inopozabilitatea contractului permite înlăturarea unor efecte pe care contractul în mod normal îl produce.

Extinderea efectelor obligatorii ale convențiilor

Prin extinderea efectelor obligatorii avem în vedere acele situații în care efectele se produc direct asupra unor persoane care nu au participat la încheierea contractului,

nici direct, nici prin reprezentare. Acele cazuri în care efectele se extind asupra terților sunt considerate excepții de la principiul relativității.

Extinderea efectelor obligatorii ale contractelor asupra terților poate avea loc *în mod direct*, adică terții vor putea profita în nume propriu, efectiv de anumite drepturi conferite de contract. Această situație trebuie distinsă de un alt fenomen, acela al opozabilității, în care terții vor putea profita *în mod indirect* de legătura contractuală existentă între părțile contractului: terții vor putea invoca contractul, pentru a-și întemeia anumite pretenții sau vor putea opune contractul pentru a respinge anumite pretenții.

Având ca reper chiar limitele consacrate de principiul relativității, considerăm că excepțiile pot fi clasificate în excepții *active*, când prin contract se conferă drepturi unui terț (e.g. stipulația pentru altul, acțiunile directe, contractele colective de muncă), și în excepții *pasive*, când prin contract se nasc obligații în sarcina unui terț. Sunt situații care creează aparența că efectele contractului se produc și față de alte persoane care nu au participat la încheierea contractului. Dar, pentru că eficacitatea contractului se realizează fără să contravină principiului relativității, adică efectele se produc între părți, iar terțele persoane nu devin creditori sau debitori fără să își exprime voința, doctrina le califică drept excepții aparente. Doctrina română recunoaște calitatea de excepții aparente anumitor mecanisme, tocmai pentru că nu se produc efecte în contra principiului. Acele situații pot fi considerate, în principiu, aplicații ale principiului (e.g. porte-fort, reprezentarea).

Numărul mare de excepții (reale sau aparente) ce s-a acumulat poate induce impresia unui pretins principiu al relativității. Dar, la o analiză atentă se poate observa că încălcările se fac în virtutea protejării altor principii sau valori, și anume:

- succesorii cu titlu particular nu sunt ținuți de obligațiile personale asumate de autorii lor; transmiterea unor obligații legate de bunul transmis sunt justificate prin natura obligațiilor *propter rem*, prin regula accesorialității sau regula *nemo plus juris*;
- iar succesorii universali sau cu titlu universal, ca și terțul beneficiar din cadrul stipulației pentru altul vor fi obligați doar dacă își exprimă voința și acceptul de a-și asuma astfel de obligații.

Semnificația expresiilor *n-au efecte și decât* din cadrul art. 973 C. civ.

Dacă ar fi să interpretăm strict literar textul art. 973 C. civ. rom., atunci ar însemna că contractele produc efecte numai între părți și nu vor produce efecte față de terți.

Soluția legislativă aleasă de redactorii Codului civil poate fi explicată dacă avem în vedere secțiunea din care face parte art. 973 C. civ. Având în vedere că această secțiune este intitulată „Efectele convențiilor față de cel de-al treilea” și afirmarea principiului „convențiile n-au efecte decât între părți”, s-a putut obține pe cale indirectă și soluția potrivit căreia convențiile nu produc efecte față de terți. De fapt, asta s-a și dorit să se reglementeze, numai că soluția la care s-au oprit nu este una din cele mai fericite. Redactorii au folosit anumite sintagme, putem spune așa, ca un șablon.

Pe marginea textului art. 994 din Proiectul Codului Civil român se pot face următoarele observații:

- a avut loc reformularea principiului într-o redactare afirmativă: „produc efecte” în loc de „n-au efecte”;
- s-a menținut în continuare efectul limitativ al efectelor obligatorii doar față de părți: apreciem faptul că s-a folosit o sintagmă care reflectă mult mai corect starea – „*numai între părți*”, în loc de „n-au efecte *decât* între părți”;
- deși nu se face nici o referire expresă la terți, totuși din sintagma „dacă prin lege nu se prevede altfel” se poate deduce, prin interpretare, că în anumite condiții un contract poate produce efecte și față de terți.

Considerăm că este mai bine dacă se prevede *in terminis* că anumite efecte se produc și față de terți, în condițiile legii. Proiectul Noului Cod civil ne lasă să deducem acest lucru prin faptul că este menționată sintagma „*dacă prin lege nu se prevede altfel*”.

Principiul relativității ar putea rămâne ca o limitare a puterii obligatorii între părți și s-ar putea continua cu ideea că efectele se produc și față de terți, în cazurile prevăzute de lege. Iar convențiile vor fi opozabile terților, subliniindu-se dublul sens în care opozabilitatea le poate profita, adică să le respecte sau să se prevaleze de ele, fără a avea dreptul de a cere executarea lor. Se poate consacra opozabilitatea față de terți a convențiilor și nu a efectelor, adică s-ar opera distingerea între efectul obligatoriu și opozabilitatea convenției.

Principiul relativității convențiilor poate continua să fie înțeles ca un principiu prin care se realizează protecția terților: este latura tradițională a doctrinei care se păstrează. Însă, forma în care se poate prezenta este una pozitivă și directă: convențiile au efecte față de terți. Nu se mai deduce această protecție din formularea negativă și indirectă: convențiile nu au efecte decât între părți.

Principiul relativității rămâne cantonat în sfera efectelor convențiilor, pentru a putea permite realizarea opozabilității convenției, adică a situației juridice generate de părți față de terți.

Părțile și terții în materia relativității efectelor convențiilor

Pentru a înțelege exact măsura relativității este necesar să distingem părțile și terții. Studiul acestei probleme depinde de calificarea și de regimul juridic al fiecărei categorii. Prin calificare se urmărește includerea anumitor categorii de persoane într-o anumită clasă. În cadrul demersului nostru, vom avea ca și punct de referință, convențiile, în general.

În materia actului juridic prin noțiunea de *clasă putem înțelege acel mijloc tehnico-juridic de stabilire a sferei persoanelor participante la realizarea actelor juridice, ce se supun aceluiași reguli.*

În mod tradițional, sunt propuse trei clase: clasa părților, a terților și a avânzilor-cauză (*habentes causam, ayants-cause*). Iar clasa avânzilor-cauză este compusă din: succesori universali și succesori cu titlu universal, succesori cu titlu particular și creditorii chirografari.

Încă de la început dorim să precizăm că uniformizarea claselor, valabile în toate domeniile dreptului civil, s-a dovedit a fi o misiune foarte anevoioasă. De aceea, componența claselor se va determina de la o materie la alta, astfel încât este posibil ca anumite persoane să fie calificate avânzi-cauză într-o materie, dar terți în altă materie.

Rigurozitatea analizei va depinde doar de păstrarea aceluiași sistem de referință: o persoană nu va putea avea două calități față de același act, dar aceeași persoană va putea întruchipa două calități, dar față de acte juridice diferite (chiar emise de același autor). De aceea studiul acestei probleme evidențiază categorii diferite funcție de operațiunea juridică vizată: simulația, stipulația pentru altul, procedura de dobândire a datei certe. Temele vizate exced cercetării noastre, astfel încât ne propunem ca efortul nostru să fie cantonat spre calificarea persoanelor funcție de contract, privit în general.

Existența clasei intermediare (avânzii-cauză), în care anumite persoane se găsesc la granița dintre părți și terți, a constituit premisa doctrinei de a căuta să elimine acea clasă printr-o redistribuire a calităților. O parte a doctrinei române a adoptat această teorie și propune o nouă clasificare, anume: clasa părților, ce va fi compusă din două categorii: părți originare și părți survenite sau devenite, clasa terților și clasa avânzilor-cauză, redusă foarte mult, la nivelul creditorilor chirografari.

Principiul relativității se definește cel mai bine tocmai prin antiteza realizată de cele două noțiuni, părți și terți.

Părțile

Persoanele nominalizate de art. 973 C. civ. român sunt părțile contractante. Va fi parte a unui contract persoana care își exprimă voința. De regulă, părțile sunt persoanele care încheie acordul și care exercită drepturile și execută obligațiile născute prin contract.

Conceptul de executare a contractului are repercusiuni asupra relativității, în sensul că efectele se pot realiza în mod direct și față de alte persoane decât cele care au participat la încheierea contractului. La momentul executării contractului, părțile pot fi diferite de cele prezente la încheierea lui pe motiv că au pierdut-o, printr-o cesiune de creanță (cedentul va pierde calitatea de parte), deces, retragere (din cadrul unei convenții colective), sau au câștigat-o, cum ar fi prin ratificare (din partea terțului beneficiar din cadrul convenției de porte-fort).

Generalitatea termenilor folosiți de lege permite construcția teoretică potrivit căreia nu trebuie să existe identitate între partea care a generat acordul și partea care suportă consecințele generate de acord: „Convențiile n-au efect decât între părțile contractante”. Ceea ce se cere este ca numai partea să suporte consecințele generate. Termenul *contractant* poate fi interpretat într-un sens larg, care permite a se înțelege atât persoana care creează acordul, ci și persoana care vine mai târziu, în faza executării contractului. Dar, această persoană, pentru a deveni parte contractantă, trebuie să-și exprime voința, prin care înțelege să se lege de contract.

Această redistribuire a calităților, în cadrul căroră vor fi părți nu numai cei care și-au exprimat consimțământul la momentul formării contractului, ci și cei care se leagă de conținutul obligațional în cursul executării contractului, este criticată pe motiv că nu se poate pretinde că intră în aceeași clasă atât succesorul universal, cât și beneficiarul unei stipulații pentru altul. În realitate, prezentarea clasică fondată pe natura legăturii dintre acele persoane ce nu au fost părți originare și una din părți, ce permite existența clasei intermediare (a avânzilor-cauză) este mai clară și mai funcțională.

Noțiunea de *parte* ține de esența relativității, pentru că relativitatea pentru a se defini are nevoie de părți. Valoarea art. 973 C. civ. este doar de a determina sfera

persoanelor afectate de convenție: o convenție nu va putea profita și nici nu va putea dăuna, adică nu va avea forță obligatorie față de terți.

În ceea ce ne privește, considerăm că putem menține definirea tradițională a părții legată tradițional de contract prin voința exprimată.

De lege lata art. 973 C. civ. nu trebuie interpretat strict literar, pentru că astfel nu s-ar putea acorda posibilitatea succesorilor, care preiau drepturile și obligațiile autorului lor, să preia și calitatea de parte. Doar partea are puterea de a modifica sau stinge raporturile juridice. Astfel încât interpretarea care trebuie să se dea noțiunii este de *parte a contractului* (avem în vedere categoria succesorilor universali și cu titlu universal sau succesorii cu titlu particular).

Terții

Terții sunt persoanele care nu sunt părți ale contractului sau care nu succed unei părți a contractului. Ei sunt persoanele complet străine de contract și de părțile contractante, și sunt denumite *terți absoluți*, *penitus extranei* (la singular *penitus extraneus*) sau cel de-al treilea.

O parte a doctrinei consideră că există o categorie de persoane care, deși sunt terți, sunt interesate de contractele încheiate de părți; vor fi niște *terți specifici*, numiți chiar *terți interesați*, și includ în această categorie pe: succesorii cu titlu particular și creditorii chirografari; beneficiarul unei stipulații pentru altul; debitorul cedat.

Această extraneitate se structurează juridic pe două principii: relativitate și opozabilitate. Datorită relativității, situațiile juridice generatoare de drepturi și obligații nu pot avea efecte directe, obligatorii decât față de subiecții titulari, adică față de creditori și debitori. Opozabilitatea este principiu care recunoaște acelor situații efecte indirecte, adică față de alte persoane care nu fac parte din cercul de activitate directă. Față de terții propriu-ziși, străini de contracte, efectele contractelor se traduc prin opozabilitate; opozabilitatea rezultată din dreptul obiectiv, din obligația tuturor de a respecta drepturile subiective ale altora. Terții au obligația să respecte situația juridică născută de convenție, în virtutea principiului opozabilității. Ei au, așadar, o obligație generală de a nu face, de a nu face nimic din ceea ce ar putea aduce atingere acelei situații juridice (este obligația generală de a nu face, care trebuie distinsă de obligația părții de a nu face). Dacă își vor încălca această obligație, răspunderea lor va fi antrenată în temeiul art. 998 C. civ. „orice faptă a omului, care cauzează altuia prejudiciu, obligă pe acela din a cărui greșeală s-a ocazionat, a-l repara”, și nu în temeiul articolelor 969 - 970 C. civ.

În ceea ce ne privește, preferăm ca atunci când vorbim de relativitate să definim terții ca acele persoane care nu și-au exprimat voința și nu vor suferi efectele generate de convenții. Clasa terților prin prisma opozabilității nu se raportează la efecte, ci la convenție. Ei vor trebui să respecte convențiile în sine sau situația generată prin contract.

Se consideră despre invitația adresată de către teoria modernă că obiectivul asumat este unul mai mult de metodă: încercă să dea calificărilor claselor *părți* și *terți* o mai mare coerență, abandonând subcategoria cu privire la *terții asimilați părților* sau *falșii terți*.

În materia relativității, clasa terților va fi compusă doar din persoanele care nu au nici o legătură cu actul juridic, *penitus extranei*.

În privința terților, principiul relativității dispune că un contract nu produce efecte obligatorii, adică nu pot fi nici debitori, nici creditori fără să-și dea consimțământul. Aceasta este interpretarea tradițională care se dă principiului. Ori practica și doctrina au fundamentat existența unor terți, care în anumite condiții, profită de anumite efecte ale contractelor: terțul beneficiar dintr-o stipulație pentru altul, lucrătorul din cadrul acțiunii directe din materia contractului de antrepriză, salariații vor beneficia de avantajele prevăzute în contractele colective de muncă.

Textul art. 973 C. civ. trebuie interpretat în sensul că niciodată un terț nu poate deveni debitor, dar în anumite condiții, un terț poate deveni creditor. Iar *de lege ferenda* considerăm că s-ar putea insera în corpul Codului civil un alineat care să prevadă în mod expres regula cu valoare de principiu că, în condițiile legii, terții pot profita de efectele unui contract.

Avânzii-cauză

Codul civil român nu face nici o trimitere la această noțiune, dar în schimb este familiară cu categoriile care sunt recunoscute că fac parte din această clasă, și anume cu succesorii și creditorii. În schimb, este consacrată această denumire în **art. 27 din Convenția pentru unificarea unor reguli privitoare la transportul aerian internațional, semnată la Varșovia la 12 octombrie 1929 (legea nr. 108/1931)**: „În caz de deces al debitorului, acțiunea în responsabilitate, în limitele prevăzute prin prezenta convențiune, se va exercita contra *avânzilor cauză*” (în același sens și art. 30).

Aceste persoane sunt selectate din categoria terților, care în mod excepțional vor deveni avânzi-cauză. Existența acestei categorii intermediare ce se poate desprinde din categoria terților, este fundamentată pe teoria *părților*: *parte* este persoana care participă sau care a fost reprezentată la încheierea unei convenții; dacă se admite teza că pot exista *părți* care să nu fie prezente la facerea actului, atunci este posibil ca și alte persoane să poată profita de pe urma actului fără să fi fost prezente la încheierea convenției. Este vorba despre această categorie intermediară a *habentes causam*.

Avânzi-cauză se pot clasifica în trei categorii: succesori universali și cu titlu universal, succesori cu titlu particular și creditorii chirografari.

Succesorii universali și succesorii cu titlu universal

Sunt persoanele care succed la întreg patrimoniul autorului lor sau la o cotă-parte din acesta. Toate drepturile și obligațiile, respectiv o parte din drepturi și o parte din obligații, indiferent de natura drepturilor și obligațiilor, și care reprezintă activul și pasivul patrimoniului autorului lor, se transferă deplin drept succesorilor.

Intră în această categorie:

a. – succesori universali: persoanele care dobândesc de la autorul lor întreg patrimoniul, adică o universalitate, e.g. moștenitorul legal unic, legatarul universal, persoana juridică în cazul comasării (absorbție și fuziune);

b. – succesorii cu titlu particular: persoanele care dobândesc de la autorul lor o fracțiune dintr-un patrimoniu, e.g. moștenitorii legali (erezi) și legatarii cu titlu universal, persoana juridică în cazul divizării.

Avânzii-cauză universali sau cu titlu universal succed atât la drepturile, dar mai ales la datoriile autorului lor. În general, obligațiile trec la moștenitori, în lipsa unor dispoziții contrare a legii sau a unei stipulații a părților.

Acești succesorii, care la origini sunt niște terți, devin părți în contractele încheiate de autori lor, cu excepția contractelor *intuitu personae*, adică actele încheiate în virtutea însușirilor personale ale autorului și care se vor stinge la decesul titularului: e.g. mandatul, societatea de persoane, sau a contractelor care se sting de drept prin moartea autorului, cum sunt rentele sau uzufructul, sau când autorul lor a convenit în mod expres că efectele fie vor înceta la decesul lui, e.g. când s-a stipulat rezilierea contractului de închiriere, în caz de moarte a chiriașului, fie că nu se transmit succesorilor.

Pentru că se consideră că succesorii continuă personalitatea autorului lor, aceștia nu sunt considerați avânzi-cauză, ci *părți survenite*. Dacă se poate vorbi de continuarea persoanei defunctului, aceasta este posibil numai în sensul că moștenitorul își asumă trecutul juridic al autorului său, ca și cum ar fi al său.

Eficacitatea actelor juridice încheiate de defunct poate fi înlăturată de moștenitorii rezervatari (succesori) în cazul în care astfel de acte aduc atingere rezervei lor succesoriale. Într-o astfel de situație, succesorii își vor pierde calitatea de avânzi-cauză și, în calitate de terți, vor putea formula acțiuni în nulitatea sau reducțiunea liberalităților excesive asumate de defunct.

Succesorii cu titlu particular

Succesorii cu titlu particular sunt persoanele care dobândesc un bun sau un drept determinat – *habent causam auctoris sui propter rem*. Sunt persoane care dobândesc de la autorul lor numai anumite drepturi sau bunuri determinate, fie prin acte *mortis causa* sau *inter vivos*.

Drepturile reale accesorii bunului se vor transmite în virtutea principiului *accessorium sequitur principale*. De asemenea, alături de criteriul accesorialității, se vor transmite și drepturile strâns legate de bun, adică acele drepturi care pot fi exercitate doar de proprietarul bunului și care sunt dobândite în considerarea acestei calități (e.g. garanția de vicii ascunse nu are interes decât pentru proprietarul bunului).

Considerăm că această soluție poate fi fondată pe interesul succesorului cu titlu particular (sublinierea este necesară, pentru a departaja soluția în cazul succesorilor universali sau cu titlu universal, care este justificată pe necesitatea de a asigura o continuitate patrimonială).

Doctrina consideră că succesorul cu titlu particular își va asuma și obligațiile strâns legate de bun, care pot fi executate doar de persoana care a dobândit bunul, denumite și obligații *propter rem*.

Dacă cu privire la drepturile de creanță, acestea se pot transmite uneori pe temeiul accesorialității sau în baza unei dispoziții legale (subrogația personală), în schimb, obligațiile personale, asumate de autor, chiar dacă sunt relative la bunul transmis, nu se transmit succesorului cu titlu particular.

Cu privire la terții absoluți – *penitus extranei*, aceștia sunt apărați de art. 973 C. civ. deoarece convențiile nici nu le profită nici nu le dăunează. Cel de-al treilea care are nevoie de protecție nu este așadar terțul absolut, ci succesorul cu titlu particular, dacă actul vizează bunul transmis de autorul lui.

Operațiunile ulterioare realizate de autor asupra aceluiași drept sau bun îl vor transforma pe succesorul cu titlu particular din având-cauză în terț. Succesorul va suporta operațiunile încheiate de autorul lui anterior transmișiei în calitate de având-cauză, iar față de actele încheiate de autor ulterior dobândirii, succesorul, va fi calificat drept terț și va putea lua atitudine, în sensul că va putea invoca drepturi proprii și se va putea opune, fie pe cale unei acțiuni în nulitate, contestații sau acțiune în constatarea inopozabilității.

Creditorii chirografari

Deși fac parte din clasa avânzilor-cauză, sunt considerați o categorie specială, o categorie *sui generis*; sunt acei creditori care nu au o garanție reală, ci doar un drept de gaj general asupra patrimoniului debitorului lor.

În calitate de avânzi-cauză, creditorii chirografari sunt obligați să sufere efectele obligatorii ale actelor încheiate de debitorii lor cu terții. În momentul în care debitorii le aduc atingere dreptului de gaj general (prin neglijență sau fraudă), creditorii chirografari își pierd calitatea de avânzi-cauză și în calitate de terți vor putea fie ataca actele frauduloase, fie exercita drepturile debitorului lor.

Sunt considerați, în mod judicios, o categorie *sui generis*: nu pot fi calificați nici avânzi-cauză, pentru că nu i-au locul autorului în contractele încheiate, nici terți pentru că nu pot ataca contractele chiar dacă interesele le sunt lezate. Dar, față de clasele recunoscute în mod tradițional, considerăm că prezintă o afinitate mai mare cu clasa avânzilor-cauză, pe considerentele că vor suferi efectele contractelor încheiate de debitorii lor.

De *lege lata* art. 973 C. civ. trebuie interpretat în sensul că efectele contractului se produc între părți, iar la moartea lor vor fi substituiți de succesorii universali și cu titlu universal, în timp ce succesorii cu titlu particular vor prelua drepturile accesorii sau strâns legate de bunul dobândit de la autorul lor.

De *lege ferenda* considerăm că s-ar putea introduce în corpul Codului civil un alineat care să reglementeze transmiterea drepturilor și obligațiilor către succesorii universali și cu titlu universal și doar drepturile accesorii spre succesorii cu titlu particular.

Stipulația pentru altul

Eficacitatea juridică a manifestărilor de voință ale părților este limitată de Codul civil român doar prin art. 973 care spune că „convențiile n-au efecte decât între părțile contractante”.

Stipulația pentru altul, păstrându-și caracterul de operație triunghiulară, permite a se extinde anumite efecte directe ale contractelor și față de terți. Dar nu putem să nu observăm că terțul va deveni creditor numai dacă va accepta această situație. Chiar și dobândirea de drepturi se va supune voinței acestuia.

Mecanismul stipulației pentru altul, cizelat de jurisprudență, este foarte bine pus în valoare prin termenul *a stipula*, ce permite a defini stipulația într-un sens foarte precis. Stipulantul poate stipula în favoarea unui terț, adică va putea determina o altă persoană să efectueze o prestație în favoarea unui terț beneficiar. Având în vedere că stipulația pentru altul este posibilă în materia actelor juridice unilaterale, considerăm că în definirea operației putem să utilizăm noțiunea de *act juridic*, care să acopere atât ipoteza stipulației în materia contractelor, cât și cea a stipulației în materia actelor juridice unilaterale. În mod excepțional, când cele două voințe nu se pot întâlni, cum este cazul legatului cu sarcini, destinatarul legatului, promitentul, cunoaște intenția autorului actului și acționează în conformitate cu ea, ca și cum ar exista între el și autorul actului o înțelegere (în această idee, am afirmat caracterul convențional care este doar de esența stipulației). Această conduită credem că nu derogă semnificativ de la regimul juridic tradițional al stipulației pentru altul.

Redactorii Codului civil român au suprimat ultima parte a articolului corespunzător din Codul civil francez (art. 1165), astfel încât s-a creat aparența unui principiu rigid ce nu admite excepții. Dar, textul art. 973 C. civ. trebuie interpretat în sensul în care tocmai pe această omisiune se poate construi valabilitatea mecanismului, fundamentat pe principiile generale și nevoile timpului. Art. 973 C. civ. poate fi interpretat în sensul că părțile sunt obligate pentru că așa au vrut și nu pentru că le impune cineva. Voința părților este suverană, astfel că dacă părțile doresc să procure un beneficiu unei alte persoane, art. 973 nu se poate opune. Se poate observa cu ușurință că mecanismul stipulației pentru altul este unul original, care nu se poate suprapune peste nici un alt sistem, ca cel al ofertei, al gestiunii de afaceri sau angajamentului unilateral. Respectându-se înțelegerea părților, nu se poate reține nici un motiv de a împiedica un astfel de rezultat.

Dreptul stipulantului de a revoca stipulația până la momentul acceptării și retroactivitatea acceptării din partea beneficiarului constituie elementele ce dau mecanismului cele mai importante efecte. Avantajul dreptul direct conferit beneficiarului a constituit cheia de boltă a acestui mecanism, conservat în corpul Proiectului Noului Cod civil român.

Acțiunile directe

Posibilitatea acordată uneori de lege unei terțe persoane de a exercita anumite drepturi direct împotriva uneia din părțile unui contract a reprezentat scânteia care a creat un mecanism original, cu o schemă aparte, denumit de doctrină *acțiunea directă*.

Acțiunile directe acordă posibilitatea unei terțe persoane de a exercita anumite drepturi direct împotriva uneia din părțile contractante. Acțiunea directă creează o legătură între doi terți: naște un raport juridic obligațional direct între creditor și subdebitor. Acest raport obligațional poate fi denumit raport juridic specific. Raportul juridic specific este unilateral, în sensul că o parte (creditorul) are drepturi, iar cealaltă parte (debitorul) doar obligații. Milităm pentru bilateralizarea raportului juridic specific, ce ar presupune ca acesta să permită ca și substituitul, în cazul contractului de mandat, să poată avea acțiune directă împotriva mandantului (în numele ideii de solidaritate).

Considerăm că se poate recunoaște acțiunea directă a proprietarului împotriva asigurătorului locatarului în materia contractului de asigurare încheiat de locatar în baza art. 1435 C civ. coroborat cu art. 44 din legea nr. 136/1995.

Acțiunea directă produce excepții doar într-un singur sens: reușește să aducă un terț creditor în virtutea contractului intermediar. Adică, este vorba despre o excepție activă: un terț devine creditor, dar nu trebuie să înțelegem că el devine și parte a aceluși contract. Acțiunea directă nu constituie o excepție pasivă, pentru că subdebitorul nu este obligat în virtutea legii, ci în baza contractului asumat, iar acel contract va fi opus pur și simplu contractantului de către beneficiarul acțiunii directe, care încearcă astfel să își dovedească calitatea.

Propunerea noastră vizează inserarea în corpul Proiectului Noului Cod Civil a unei reglementări cu caracter general a mecanismului acțiunii directe, după modelul Proiectului de reformă a Cărții a III-a din Codul civil francez cu privire la contracte sau obligațiile convenționale în general: „(1) Certains créanciers sont investis par la loi du droit d'agir directement en paiement de leur créance contre un débiteur de leur débiteur, dans la limite des deux créances. (2) L'action directe est également ouverte lorsqu'elle permet seule d'éviter l'appauvrissement injuste du créancier, compte tenu du lien qui unit les contrats”. În opinia noastră, articolul ar putea avea următoarea formulă: *În cazurile prevăzute de lege, creditorul poate exercita direct drepturile debitorului său, în limitele creanței sale și a creanței debitorului său.*

Este adevărat că dreptul terțului este prevăzut de lege, dar efectele exercițiului acestui drept influențează în mod decisiv efectele directe și obligatorii generate de un contract la care terțul nu a participat. Este de analizat dacă aceste efecte specifice generate de exercițiul dreptului direct pot fi considerate derogatorii de la principiul relativității.

În ceea ce ne privește, considerăm că exercițiul dreptului direct îi permite titularului să profite de anumite efecte obligatorii ale unui contract la care nu a participat, pentru că:

- *în primul rând*, are loc indisponibilizarea creanței debitorului principal. Creanța debitorului principal față de subdebitor este indisponibilizată, dar nu datorită voinței titularului creanței, ci datorită voinței terțului. Indisponibilizarea se referă la faptul că din acel moment titularul inițial nu va mai putea dispune de ea.

- *în al doilea rând*, titularul va exercita dreptul debitorului principal, cu toate privilegiile și accesoriile lui, în numele lui și nu în numele debitorului principal.

În timp ce subdebitorul, adică celălalt contractant, nu va putea opune titularului toate excepțiile, pe care în mod normal le putea opune, și în special cele intervenite după momentul exercitării acțiunii directe.

Regimul juridic al excepțiilor și apărărilor pe care subdebitorul le poate ridica contra titularului depinde de momentul indisponibilizării creanței. Actele juridice prin care se pot stinge anumite raporturi juridice (plata, cesiunea, compensația) realizate anterior indisponibilizării pot fi opuse titularului, în schimb operațiile având ca obiect creanța intervenite între debitorul principal și subdebitor după momentul indisponibilizării vor fi inopozabile titularului, iar subdebitorul va fi ținut să facă plata.

Inopozabilitatea excepțiilor, ca efect principal al exercițiului dreptului direct, îl va determina pe subdebitor să se întoarcă împotriva contractantului lui (debitorul

principal) de fiecare dată când o excepție, bazată pe contract, cu privire la executarea prestației, îi este refuzată.

- *în al treilea rând*, creditorii debitorului intermediar nu pot urmări creanța indisponibilizată, care va profita doar beneficiarului acțiunii directe; valoarea indisponibilizată nu va intra în patrimoniul debitorului principal, pentru a putea servi drept gaj general pentru creditorii chirografari ai acestuia, beneficiarul acțiunii directe fiind scutit de a suporta concursul acestora. În schimb, va suferi concursul creditorilor subdebitorului, deoarece nu poate avea mai multe drepturi decât creditor căruia i-a luat locul.

Constatăm că raporturile dintre părțile contractului secundar au de suferit ca urmare a exercitării dreptului direct și că unele efectele ale contractului se extind și în favoarea beneficiarului acțiunii directe. Efectele inițiale urmărite de părți nu se mai produc doar față de ele, ci și față de alte persoane care nu au calitățile lor. Efectele exercițiului dreptului direct influențează efectele obligatorii ale contractului, așa încât considerăm că acțiunea directă constituie o excepție de la principiul relativității.

În aceste condiții, putem considera că acțiunea directă constituie o excepție activă a principiului inserat în art. 973 C. civ.: exercițiul unei acțiuni contractuale de către un terț.

Contractul colectiv de muncă – formă a convențiilor colective

În schimb, contractul colectiv de muncă se corelează cu dificultate cu efectul relativ al convențiilor. Dificultatea ordonării contractelor colective de muncă la dreapta sau la stânga principiului relativității se datorează combinării unor factori care, de regulă, nu se regăsesc în aceeași operațiune, și anume: prin geneza sa contractul colectiv este un acord ce se supune condițiilor de validitate ale actelor juridice, stabilite de dreptul civil; prin efecte se aseamănă cu un izvor de drept, ce aparține dreptului public, și prin care se urmărește protecția socială a salariaților, ca parte componentă a dreptului muncii.

Efectul relativ al contractelor colective se referă la faptul că efectele se produc între părțile contractante, iar efectul normativ se răsfrânge atât asupra contractelor individuale care sunt încheiate de membri priviți în mod individual, ce au fost reprezentați, cât și în favoarea tuturor salariaților care fac parte din ramura de activitate respectivă. Din punct de vedere intelectual, se poate face o disjungere între efectul normativ al contractului colectiv de muncă și extinderea efectelor clauzelor contractului colectiv față de toate persoanele care au calitatea de salariați. De clauzele acordului colectiv vor profita membrii acelei organizații. Clauzele acordului colectiv se răsfrâng asupra contractelor individuale încheiate de fiecare în parte. Însă, legea acordă această putere având în vedere că organizația sindicală reprezintă interesele membrilor lor.

Dar, de acest caracter normativ vor profita nu numai membrii acelei organizații, ci toate persoanele care fac parte din acea colectivitate de salariați. Din acest punct de vedere, putem vorbi despre o derogare de la principiu relativității.

În primul rând, caracterul reglementar, de izvor de drept, a contractului colectiv de muncă determină supremația acestuia față de contractele individuale de muncă. *În al doilea rând*, extinderea prevederilor contractului colectiv are loc în favoarea tuturor salariaților, conform art. 9 din legea nr. 130/1996.

Caracterul de excepție a contractului colectiv de muncă vis-a-vis de relativitate poate fi nuanțat funcție de gradul contractului colectiv de muncă și funcție de afilierea salariatului la organizația sindicală. Există o necorelare între prevederile art. 13 și cele ale art. 11 din legea 130/1996 cu privire la contractele colective de muncă încheiate la nivel de ramură, în sensul că, deși părțile au obligația să precizeze unitățile în cadrul cărora se aplică clauzele negociate, prevederile contractelor colective de muncă pe ramură se aplică tuturor salariaților ce aparțin unităților din ramura respectivă. Spre deosebire, în cazul contractelor colective de muncă încheiate la nivelul grupurilor de unități, obligația precizării unităților care fac parte din acord este corelată cu faptul că se aplică doar salariaților care fac parte din unitățile precizate. Nu credem că se poate susține că este o simplă omisiune pentru că legiuitorul acolo unde a vrut să limiteze extinderea clauzelor contractului de muncă (vezi la nivel de grupuri de unități) a operat; în lipsa unei asemenea limitări, nu ne rămâne să constatăm că obligația prevăzută în sarcina părților la art. 13 nu are sancțiune, de beneficiile acordului pe ramură beneficiind toți salariații din unitățile din ramura respectivă.

Opinia doctrinară, la care achiesăm, consideră că este greu de acceptat că patronul trebuie să se conformeze contractului colectiv de la nivel național atâta vreme cât patronul în cauză nici măcar nu este membru al vreunei asociații patronale (spre a se putea susține că i-ar fi obligatoriu și lui contractul colectiv de la nivel național, deoarece a fost reprezentat la negocierea și încheierea lui de către respectiva asociație patronală). Însă, considerăm că extinderea clauzelor contractuale se realizează în mod indirect, chiar dacă legiuitorul nu a prevăzut în mod expres extinderea efectelor contractelor colective și la nivelul angajatorilor neafiliați, așa cum de exemplu a procedat la salariați; contractele colective pot fi obligatorii în temeiul normei constituționale, având în vedere că norma nu distinge între salariați și patronat (art. 41 alin. 5 din Constituție).

Beneficiind de putere normativă, convențiile degajă o eficacitate *erga omnes*, adică în favoarea salariaților și împotriva angajatorilor (art. 247 C. mun.). Nu se poate ca acordul colectiv să fie obligatoriu față de salariați, dar în același timp angajatorilor să li se aplice numai funcție de afilierea la o asociație patronală; avem în vedere situația în care clauzele sunt favorabile salariaților, dar nu se pot aplica pentru că nu sunt obligatorii angajatorilor, sau stabilesc obligații în sarcina salariaților, dar angajatorii nu vor putea profita fiindcă nu sunt afiliați. Contractul colectiv ori este obligatoriu atât pentru salariați, cât și pentru patroni, sau este obligatoriu doar pentru cei ce aderă, fie ei salariați sau angajatori.

În ceea ce ne privește, considerăm că este utilă menționarea angajatorilor alături de salariați în art. 11 alin. 1 lit. c și d din lege, de exemplu: *pentru toți salariații încadrați și angajatorii din toate unitățile din ramura de activitate pentru care s-a încheiat contractul colectiv de muncă*. În temeiul reprezentativității, legiuitorul dispune extinderea efectelor clauzelor contractului colectiv și în favoarea salariaților care nu sunt membri și care nu și-au dat acordul ca organizația sindicală să le reprezinte interesele.

Ni se pare mai degrabă că legea a consfințit o nevoie, decât a creat un drept. Voința membrului colectivității, privit *ut singuli*, nu are nici o putere. Puterea provine din conjugarea și solidaritatea acestor voințe. Legea consacră dreptul voinței colective de a se impune, dar lasă pe seama voinței colective să-și creeze situațiile juridice. Astfel încât dacă organizația nu ajunge la un acord, pur și simplu nu există acest drept. De

aceea legea consacră doar obligativitatea negocierilor și nu obligativitatea încheierii acordului colectiv.

Prevederile contractului colectiv de muncă creează situații juridice care profită salariaților, astfel încât putem considera că în ceea ce îi privește este vorba despre o excepție activă de la principiul relativității.

În ansamblu, ceea ce face ca aceste acorduri colective să rămână convenții și să nu se transforme într-o instituție de drept public este tocmai primatul elementului convențional asupra elementului normativ. Efectele derogatorii de la principiul relativității privesc acele clauze aplicabile raporturilor juridice de muncă individuale. Celelalte clauze din contractul colectiv, de exemplu cu privire la constituirea unui fond din contribuția patronatului destinat activităților în domeniul negocierilor colective (art. 11 alin. 3 din legea 130/1996), produc efecte doar între părțile contractante și se supun principiului relativității.

Cu privire la relativitatea actelor juridice unilaterale colective, dificultatea analizei provine din faptul că geneza lor se bazează pe o deliberare care, de cele mai multe ori, nu este unanimă; jocul legii majorității permite, în anumite condiții și în cazuri limitate, de a impune această decizie minorității (legea grupurilor este întotdeauna legea majorității).

Avânzii-cauză și relativitatea convențională

Funcția principiului *res inter alios acta* este de a determina sfera persoanelor care intră în câmpul de acțiune a actului juridic. Între cele două clase, părți și terți, există un canal de comunicare constituit din avânzii-cauză.

Amalgamul categoriilor care compuneau clasa avânzilor-cauză a constituit premisa spre orientarea doctrinei către alte soluții, în încercarea de a găsi acele criterii unice care să permită calificarea tuturor persoanelor funcție de legătura lor cu actul juridic. S-a ales ca soluție sacrificarea clasei avânzilor-cauză. Aceasta nu înseamnă că nu mai există categoria succesiorilor sau cea a creditorilor chirografari, dar raportat la criteriul obiectiv cu privire la suportarea consecințelor generate de contract, anumite categorii au devenit părți (survenite), în timp ce alte categorii s-au întors în clasa terților.

Prin prisma părților, relativitatea oferea cadrul de exercitare a drepturilor și executare a obligațiilor, iar față de terți convențiile erau privite prin prisma opozabilității. Obligaționalul contractului este relativ la părți, în timp ce obligatoriul contractului este opozabil terților.

Dinamica contractului înțeală prin prisma suportării efectelor contractului și de către persoane care nu au participat la făurirea contractului a creat limbajul care a permis să se construiască mecanismul de transformare a succesiorilor în părți contractante (este adevărat că nu părți *originare*, dar cel puțin părți *survenite*). Dintr-un punct de vedere, această dialectică simplifică oarecum materia relativității față de categoria avânzilor-cauză, pentru că dacă ea nu mai există, totul se reduce la părți și la terți și nimic mai mult. Părțile sunt cele care execută contractul, iar terții sunt cei care respectă contractul.

Dar, și în cadrul teoriei clasice, opiniile convergeau spre considerarea clasei avânzilor-cauză ca o excepție aparentă de la principiul relativității. Răspunsul era îndreptat spre poziția unei derogări aparente, în condițiile în care succesiorii își exprimau

voința. Se respecta principiul sacru conform căruia o persoană devine debitor doar atunci când voiește.

Securitatea circuitului civil, utilitatea socială, justiția comutativă pot constitui argumente spre adoptarea unei anumite conduite, dar cu respectarea principiului autonomiei de voință. Subliniem că limbajul legiuitorului permite construcția unei teorii bazate pe noțiunea părților survenite, având în vedere sensul general al noțiunii de parte folosit la construcția articolelor 969 și 973 C. civ. Legiuitorul vorbește de părți, fără a lăsa să se înțeleagă că are în vedere părțile originare. Ori este în firescul lucrurilor ca efectele convențiilor să se producă mai târziu. Dacă avem în vedere doar cauza morții și tot putem avea reprezentarea că este posibil ca efectele generate de părțile originare să fie suferite de alte persoane. În aceste condiții, analiza se va îndrepta spre conturarea unui regim juridic cât mai clar al acestei noi categorii de părți, părțile survenite.

Lipsa modificărilor legislative poate constitui un argument spre menținerea liniei adoptate de doctrina clasică.

În ceea ce ne privește, excepția relativității va putea fi analizată nu pe clasa avânzilor-cauză, ci pe diferitele categorii de persoane ce vor compune clasele respective.

Art. 973 C. civ. trebuie interpretat în sensul că efectele contractelor se produc între părți, iar la moartea lor vor fi substituiți de succesorii universali și cu titlu universal, în timp ce succesorii cu titlu particular vor prelua drepturile accesorii sau strâns legate de bunul dobândit de la autorul lor.

În ceea ce îi privește pe succesorii cu titlu particular - *mortis causa*, reflexiile principiilor dreptului succesoral se transmit și acestei categorii astfel încât voința exprimată, cu ocazia acceptării legatului particular, constituie argumentul contra căruia excepția relativității nu poate fi ridicată. Iar succesorii cu titlu particular vor lua locul autorului și vor suporta efectele actului, atât din punct de vedere activ cât și pasiv.

În ceea ce îi privește pe succesorii cu titlu particular, deveniți prin intermediul unor acte juridice – *inter vivos*, eficacitatea unor asemenea convenții se realizează mai degrabă datorită caracteristicilor drepturilor și obligațiilor reale pe care actul juridic nu face decât să le transfere, sub rezerva publicității. Obligațiile personale nu pot fi transmise niciodată fără manifestarea voinței viitorului debitor; dar atunci ar fi vorba de o nouă convenție, iar nu de convenția autorului, sau, altfel spus, debitorul ar deveni parte în propria convenție, nu în convenția altora.

În ceea ce îi privește pe creditorii chirografari, nu există nici o încălcare a principiului relativității pentru că creditorul nu profită (nu poate invoca executarea în favoarea lui a obligațiilor asumate de terț față de debitor), și nici nu îi dăunează (nu poate fi obligat să execute obligația față de terțul contractant al debitorului). Calitatea de creditor chirografari le va permite să atace actele frauduloase încheiate de parte. Noi îi considerăm o categorie specială, care, în mod judicios, a fost denumită *sui generis*.

Promisiunea pentru altul

Promisiunea pentru altul este definită ca fiind acea convenție prin care promitentul se obligă să convingă pe altă persoană să încheie un act (*convenția de portefort*), sau se obligă a-l convinge pe altul să ratifice un act, încheiat în numele lui fără nicio putere de a-l reprezenta.

A promite fapta altuia sau a spera la ratificarea actului săvârșit de către persoana care lipsește reprezintă ipostaze asupra cărora dreptul pozitiv român a ezitat să se pronunțe. Poate am putea reține sintagma *porte-fort* ca denumire marginală a promisiunii, având în vedere că deja a pătruns și a obținut un loc aparte în doctrina juridică română. Terțul dispune de un drept de opțiune: are opțiunea fie de a încheia sau a ratifica un act, fie de a refuza să încheie actul sau să ratifice actul asumat de promitent. Dacă acceptă, prin manifestarea sa de voință terțul se leagă juridicește de creditor.

Față de aceste considerente, se pot desprinde următoarele caractere juridice ale convenției de *porte-fort*, și anume: bilaterală, consensuală, *intuitu personae* și comutativă.

Cu privire la formele pe care le poate îmbrăca promisiunea de *porte-fort* se impun unele observații:

a. *O primă observație* este legată de tendința doctrinei de a extinde obiectul promisiunii de *porte-fort* de la angajamentul de a determina o persoană să ratifice un act, la angajamentul de a determina o persoană să confirme un act.

Chiar dacă legiuitorul român tratează confirmarea și ratificarea prin prisma aceleași reglementări, inducând impresia că sunt sinonime, totuși, cele două instituții salvgardează actul juridic din poziții diferite. În timp ce confirmarea provine de la persoana care a fost prezentă și care a semnat actul, ratificarea provine de la persoana care nu a fost prezentă la încheierea actului și care astfel devine parte.

Confirmarea are în vedere situația unui contract anulabil, când acel act lovit de nulitate poate fi acoperit prin confirmare de partea ocrotită. Confirmarea are efect retroactiv și are puterea de a valida actul de la originea sa. Spre deosebire, atunci când un act este lovit de nulitate absolută, părțile au puterea de a-l repara doar dacă hotărăsc să refacă actul, adică să facă un nou act.

Iar, ratificarea este actul prin care o persoană devine parte într-un act valabil. Pentru că ratificarea produce efecte retroactive, partea care aderă la act se consideră prezentă încă de la data încheierii lui.

În schimb, reamintim că persoana căreia i se promite fapta de către promitentul debitor nu este prezentă.

În această concepție, vom putea să ne angajăm să determinăm o parte a unui contract să confirme acel act, în loc să îl atace. Dacă se poate asuma un angajament prin care un terț este chemat să ratifice un act, valabil încheiat, atunci se poate asuma un angajament prin care o persoană este chemată să confirme un act, anulabil.

În acest sens pot fi invocate dispozițiile art. 1190 din C. civ. rom. potrivit căruia „actul de confirmare sau ratificare a unei obligații în contra căreia legea admite acțiunea în nulitate nu este valabil decât atunci când cuprinde obiectul, cauza și natura obligației și când face mențiune despre motivul acțiunii în nulitate, precum și despre intenția de a repara viciul pe care se întemeiază aceea acțiune”. Iar art. 1167 alin. 2 din C. civ. stabilește expres: „confirmarea, ratificarea sau executarea voluntară, în forma și în epoca determinate de lege, țin loc de renunțare în privința mijloacelor și excepțiilor ce puteau fi opuse acestui act, fără a se vătăma în drepturile persoanelor a treia”.

În principiu, un astfel de angajament nu are nimic ilicit; întrebarea care se ridică este dacă un asemenea angajament se încadrează în mecanismul promisiunii pentru altul, altul care este un terț?

b. *O a doua observație* este legată de distincția între vânzarea asortată cu o promisiune de porte-fort și vânzarea lucrului altuia. În cazul vânzării lucrului altuia, vânzătorul acționează în interesul său și se obligă personal să execute contractul. Procedul promisiunii de porte-fort nu permite porte-fort-ului să se oblighe să execute contractul, ci să determine pe titularul dreptului să ratifice contractul încheiat în lipsa lui.

Cheia de boltă care separă cele două instituții este intenția părților care cunosc că intervin în afacerile altei persoane. Atât promitentul cât și creditorul știu că intervin în sfera juridică a altei persoane, care este absentă, în timp ce la vânzarea lucrului altuia aceasta lipsește.

c. *O a treia observație* este legată de limitele externe al promisiunii de porte-fort; acestea sunt determinate de ordinea publică și bunele moravuri. În Proiectul Noului Cod civil se specifică că procedul este valabil doar acolo unde legea îi permite.

Curtea de Casație franceză nu admite validitatea promisiunii de porte-fort în materia actelor de dispoziție cu privire la locuința ce constituie domiciliul conjugal, care sunt încheiate doar de unul dintre soți și care presupun consimțământul ambilor soți.

Eficacitatea acestui procedu nu poate fi analizată doar în aspectul ei static de la momentul încheierii convenției de porte-fort, ci se impune observarea și aspectului dinamic, când urmează să se realizeze actul dorit. Astfel, promisiunea pentru altul se poate analiza în prima etapă prin prisma efectelor ce sunt produse de actul încheiat între promitent și creditor, iar în a doua etapă se poate distinge după cum s-a angajat terțul și efectele angajamentului în raport cu convenția propriu-zisă, sau nu s-a angajat terțul.

Promisiunea pentru altul poate fi privită ca o operațiune juridică complexă, care din punct de vedere intelectual poate fi compusă din: acordul părților, ce presupune încheierea convenției de porte-fort între creditor și promitent, debitor al promisiunii, și decizia terțului, funcție de care: fie încheie sau ratifică actul promis; fie refuză să se angajeze.

Precizăm că, din punctul de vedere al validității, convenția de porte-fort este valabilă de îndată ce se constată acordul dintre creditor și promitentul promisiunii. Decizia terțului nu reprezintă o condiție de valabilitate a promisiunii de porte-fort. Dar, considerăm că eficacitatea operațiunii juridice numită *porte-fort* nu poate fi analizată doar la momentul static, al formării convenției propriu-zise (de bază); procesul este dinamic, evoluează, când se așteaptă manifestarea de voință a terțului. Doar analizată și în aspectul ei dinamic, promisiunea de porte-fort își dezvăluie raporturile cu principiul relativității convențiilor.

Acordul dintre promitent și creditor se supune principiilor art. 969 și 973 C. civ. cu privire la *pacta sunt servanda* și *res inter alios acta*.

O modalitate de realizare a angajamentului ar consta în *încheierea unei convenții separate între terț și creditor*. Această nouă convenție va avea ca părți terțul și creditorul și va fi obligatorie doar între ei. Promitentul nu devine parte la acel contract. Eventuala neexecutare din partea terțului, nu îl va putea atinge pentru că acel contract este pentru el *res inter alios*. Noul contract nu va produce efecte directe față de promitent. Contractul este obligatoriu între terț și creditor, iar obligațiile vor fi executate doar de părțile acestei convenții.

O altă modalitate constă în *ratificarea actului încheiat de terț în numele lui, fără nici o putere de reprezentare*. Ratificarea consolidează contractul încheiat în lipsa sa,

terțul devenind parte a aceluși contract. Interesul terțului dictează ca ratificarea să producă efecte retroactive. În sens contrar, un asemenea contract putea fi considerat valabil doar din momentul exprimării acordului. Este în interesul terțului ca acel contract în care a devenit parte să îi profite chiar din momentul în care consimțământul lui era doar anticipat. Însă, atâta vreme cât i se cere terțului consimțământul nu se poate discuta despre o excepție de la principiul relativității. Dar, ținem cont că între cele două momente, data exprimării consimțământului și data încheierii contractului există o perioadă de timp, ce permite terțului să-și aproprie niște efecte de la o dată când consimțământul lui lipsea. Din acest punct de vedere se poate vorbi despre o excepție de la principiul relativității. Doctrina a aplicat convenției de porte-fort teoria ratificării pentru a permite terțului, în cazul în care aderă, să devină parte încă de la data când convenția a fost încheiată. Aplicarea teoriei ratificării este justificată, dar considerăm că suferă anumite distorsionări. Temeiurile care stau la baza justificării retroactivității efectelor ratificării în materia reprezentării convenționale sau gestiunii de afaceri nu se regăsesc și la convenția de porte-fort.

Includerea acestei instituții printre excepțiile aparente de la principiul *res inter alios acta* s-a datorat legislației și doctrinei franceze. Prin locul unde a fost inserat art. 1120 în Codul civil francez s-a creat impresia că se încearcă să se prezinte această instituție ca o excepție. De aceea, doctrina franceză este unanimă în a afirma că promisiunea de porte-fort este o excepție aparentă a principiului relativității. În condițiile în care Codul civil francez reglementează și excepția reală de la principiul relativității, și anume stipulația pentru altul (art. 1121 C. civ. fr.). Dar, Codul civil român nu a reprodus art. 1120 din Codul civil francez. Doctrina franceză apelează la acest artificiu pentru că are art. 1120 în Codul civil. De fapt, nu se promite fapta altuia, ci se promite propriul fapt, care este o aplicație a principiului *res inter alios acta*. De aceea, considerăm că putem prezenta acest mecanism ca pe o aplicație a principiului *res inter alios acta*.

În ceea ce ne privește, considerăm că promisiunea pentru altul se prezintă ca o operațiune juridică complexă, cu un caracter dual. Din punct de vedere intelectual poate fi disjunctă în două acte juridice, în convenția de porte-fort propriu-zisă și actul juridic realizat ca urmare a promisiunii. Convenția de porte-fort propriu-zisă reglementează raporturile între creditor și promitent și analiza valabilității ei se face în limitele generale aplicabile oricărei convenții. Efectele generate se înscriu în cadrul principiilor, fără a aduce atingere principiului relativității. Actul realizat ca urmare a promisiunii reglementează raporturile între creditor și terț, fără ca din punctul de vedere al valabilității sale să existe vreo relație de interdependență cu convenția de porte-fort. Actul va fi valabil dacă ambele părți își manifestă încă o dată consimțământul. Actul este valabil datorită faptului că terțul își exprimă propriul consimțământ. Actul va produce efecte doar între creditor și terț, promitentul fiind el însuși un terț față de acel contract. În cazul ratificării, avem convenția de porte-fort încheiată de promitent în numele și în interesul său, dar și pe seama terțului, dar fără să existe vreo intenție de reprezentare. Actul juridic unilateral, conex - ratificarea, prin care își aproprie efectele convenției, are la bază intenția de a se angaja a terțului. Dar, nici acest din urmă act nu derogă de la principiul relativității.

Salutăm intenția autorului Proiectului Noului Cod civil român de a-i oferi o reglementare expresă. Odată legiferat, mecanismul promisiunii de porte-fort va putea

echilibra balanța între formalism, care tinde să devină din excepție o regulă, și consensualism, care din regulă tinde să se transforme în excepție.

Promisiunea pentru altul se deosebește de promisiunea de bune oficii: în cazul unei promisiuni de bune oficii, promitentul se angajează să facă tot ce îi stă în putință pentru a obține acea prestație, chiar dacă faptul nu a fost obținut. De fapt, într-o asemenea ipostază, promitentul își asumă o obligație de mijloace. De fapt, aici intervine elementul de diferențiere propus de doctrina română cu privire la porte-fort. Fără asumarea acestei obligații de rezultat, siguranța circuitului civil ar fi periclitată, pentru că orice persoană lipsită de diligență și-ar asuma obligația pentru altul, iar principiul libertății contractuale s-ar dilua foarte mult.

Promisiunea de porte-fort este prin definiție constitutivă de obligație de rezultat și nu simplă de mijloace. Astfel, dacă terțul refuză să-și asume angajamentul promis de porte-fort sau dacă terțul refuză să ratifice actul încheiat în numele lui de porte-fort, porte-fort-ul va fi obligat la daune interese față de co-contractantul său, creditorul.

Simulația

Este operațiunea juridică ce constă în încheierea unui act juridic aparent (menit să dea impresia creării unei situații juridice diferite de cea reală) și încheierea concomitentă a unui alt act juridic secret care precizează adevăratele raporturi juridice pe care părțile înțeleg să le stabilească în realitate.

Înțelegând prin excepții de la principiul relativității situațiile în care părțile prin voința lor proprie, ar stabili ca actul juridic să producă efecte și față de alte persoane, o parte dintre autorii de specialitate consideră simulația ca fiind o excepție *aparentă* de la principiul relativității efectelor actului juridic. Pentru că izvorul dreptului de opțiune al acelor persoane care au calitatea de terți, față de această operațiune, de a invoca fie actul public, fie actul secret, funcție de interesul lor, decurge din lege și nu din voința părților, simulația este o excepție aparentă.

Cu alte cuvinte, părțile au dreptul de a ascunde adevărata lor voință. Dar exercițiul acestui drept trebuie să se facă în cadrul dreptului obiectiv. Răspunsul la problema cât de departe se poate merge cu exercițiul acestui drept îl găsim în teoria abuzului de drept. Abuzul de drept în dreptul civil înseamnă exercitarea unui drept subiectiv dincolo de limitele sale firești, adică exercitarea lui în alt scop decât acela în vederea căruia dreptul respectiv este recunoscut de lege. În doctrină, în cadrul teoriei abuzului de drept, se face distincție între limitele externe și limitele interne ale oricărui drept subiectiv; dincolo de limitele sale externe dreptul nu există, iar nerespectarea limitelor interne constituie un abuz de drept. Limitele externe ale simulației sunt date de elementele sale definitorii care îi determină conținutul. Dincolo de caracterul convențional, contractual al simulației, dincolo de acele elemente nu putem vorbi de simulație, ci poate doar fie de o rezervă mintală sau de fapte juridice.

În cadrul limitelor sale interne simulația este validă, dacă este conformă cu legea și în acord cu bunele moravuri. Simulația nu este valabilă decât în situația în care actul secret corespunde unei operații care nu este interzisă. Nulitatea actului secret va afecta întreaga operațiune a simulației. Soluția se poate explica prin faptul că nu se poate considera ca valabil ceea ce s-a făcut într-o manieră frauduloasă. Nulitatea va produce aceleași efecte ca și în cazul oricărui alt act juridic, va desființa actul juridic și raportul juridic născut în temeiul actului nul, cu efecte retroactive.

Între părți singurul act care produce efecte este actul secret. Actul secret nul nu produce efecte între părțile contractuale. Actul public oricum nu produce efecte între părți pentru că nu este dorit de acestea.

Nulitatea va produce efecte și față de terți, care vor trebui să suporte efectele acestei sancțiuni: creditorul chirografar al unei persoane interpuse, care apare ca beneficiar al unei donații nule potrivit art. 940 C. civ., ar putea pretinde să urmărească bunul, obiect al donației, aparent, proprietatea debitorului său, în ciuda declarării nulității donației. Soluția în contextul simulației ilicite nu poate fi decât în defavoarea terțului, nulitatea sancționând întreaga operațiune, astfel încât desființarea dreptului transmițătorului duce la desființarea dreptului dobânditorului – *resoluto jure dantis resolvitur jus accipientis*.